

MÁRTON LÁSZLÓ

Izgalmas romok

Nyolc-tízéves fiúkkal gyakran előfordul, hogy hatalmába keríti őket a lovagi kalandok varázsa. Ennek mára – a múzeumokban látható páncélok és hadieszközökön kívül – egyetlen számottevő, látványos emléke maradt, a várkastély vagy annak omladéka. Az ilyen fiúgyermeket annyira lenyűgözik a várak és a várromok, hogy egy kirándulás vagy nyaralás alkalmával semmi mást nem szeretne látni és látogatni, csupán ilyesmiket.

Az a kislány, akiről beszélek - nevezzük Somának - ebben a bűvöletben élt, és ezzel a családjában jóformán teljesen egyedül állt. A szülők nem rajongtak a történelmi emlékekért, vagy ha mégis, akkor inkább a tengerparti kisváros nyári verőfényében izzó késő gótikus vagy reneszánsz palotáiban gyönyörködtek. Soma nővére, aki már kilenc és fél éves – őt úgy hívják, hogy Sári – még tizenöt-husz évvel később is élénken emlékezni fog az éjszakai fürdésekre a közeli csendes öbölben, a víztükör foszforeszkáló gyűrődéseire, a parti házsor lassan, szelíden távolodó fényeire, valamint arra, hogy a nyaralás utolsó reggelén, közvetlenül hazautazás előtt saját kezűleg szakított le a kert végében álló citromfáról egy valódi citromot, amelyet máskülönben csak vásárolni lehet, üzletekben, gallyak és levelek nélkül. Soma kisöccse pedig – őt is bemutatom az olvasónak, neki egészen különleges neve van: Lipót – elsősorban azzal van elfoglalva, hogy nemrég tanult meg járni. Önállóan, kapaszkodás nélkül megtesz tíz, olykor tizenöt lépést is. Felnőtt vagy nagyobb gyerek kezét fogva pedig szinte megszámlálhatatlanul sok lépés megtételére képes. De azért még mindig négykézláb mászik a legszívesebben. Beszélni is tud már egy kevésbé. Például, ha fagyaltot kap, és egy kis kóstolót kérnek tőle, ő megrázza a fejét, és önérzetesen kijelenti:

– Enyém fagyim!

Még csak most teszi az első önálló lépéseket, de már pontosan tudja, mi a különbség az „enyém” és a „tiéd” között. És már tud fejet rázni. Már tud nemet mondani.

A család személygépkocsija – egy nem egészen kifogástalan állapotban levő Lada az előző évtizedből – most, amikor kezdődik történetünk, éppen dél felé halad a tengerpart mentén.

Ez több okból sem helyes. Vagy legalábbis nem célszerű.

Először is, hazánk, Magyarország attól az üdülőhelytől, ahol a három gyerek két szép hetet töltött, nem délre, hanem északkeletre fekszik. Másodszor pedig... hogy is mondjam csak... abban az országban, melynek része a tengerpart, történetünk

idején éppen hadműveletek folynak. És aki a tengerparton dél felé halad, az egyre közelebb és közelebb kerül a hadműveleti területekhez.

Akkor hát miért gördül a fehér Lada dél felé? Ennek egyszerű az oka: azért, mert ott különösen sok a várrom. Másképpen szólva: az útirányról egyrészt a lovagvárak bővölete, másrészt a térkép tehet.

A házaspár, mielőtt befizette a nyaralást, el is gondolkodott rajta: vajon tisztességes dolog-e, vajon összeegyeztethető-e az általunk elfogadott erkölcsi normákkal elutazni egy háborús országba gondoktól való szabadulás, kikapcsolódás, pihenés végett?

Aztán elhessegették a felmerülő kétségeket.

Hiszen a tengerparton, legalábbis annak északi részén, béke van. Itt a háborúból csak annyi észlelhető, amennyit a televízió mutat. És még annyi, hogy a szokásosnál ritkább a turista és gyakoribb az igazoltatás. Így a tenger vize is tisztább, mint a régi világban volt, a békebeli turistaszezonok során.

Ez az ország, mely nemrégén vált önállóvá, és még nem biztos, hogy ebben a formájában önálló maradhat, egészen különböző tájegységekből és régiókból van összeeszkábálva. Emitt szigetek és keskeny parti földszáv, ott meredek hegyvonulatok, amott szőlőtermő dombvidék, tölgyerdő, négyszögletes gabonatáblákra osztott lapály; és mindez élesen elkülönül. Így érthető, hogy ebben az országban a békés tájak is élesen elkülönülnek a háborútól. A felnőttek úgy okoskodtak, amikor befizették a nyaralást: ha nekik nincs közük a háborúhoz, akkor a háborúnak sincs köze hozzájuk.

Az utolsó előtti napon, amikor már a hazautazást tervezgették, Soma kijelentette, hogy márpedig ő várakat akar látni. Ő eddig alig látott várakat. Az nem igazság, hogy mindig csak a citromfa. Meg az éjszakai tenger. Meg a halpiac! Őt nem érdeklik azok a hosszúkás, fehér halak. Őt a régi várak érdeklik.

Ez a család egy összetartó, jó család volt, így tehát Soma lelkesedése a többiekre is átragadt. Most már a szülőket is a régi várak érdekelték, Sárít úgyszintén. Még Lipót is felállt összecuskható kis ágyában, és vidáman rikkantott mindenféle furcsa dolgokat, mígnem végül, hogy valami érthetőt is mondjon, kijelentette:

– Enyém fagyim!

Nem lévén semminemű fagylalt a közelben, ez a nyilatkozat csakis azt jelenthette: „Enyém a vár, tiéd a lekvár!” Azaz Lipótot is a régi várak érdekelték.

Régi vár. „Stari grad” az arrafelé használatos nyelven. És régi világ, amely régi világ proletárjainak egyesülniük kellett volna, ezt azonban – itt nem részletezhető okokból – elmulasztották. A családnak volt egy útikönyve a régi világból, amikor még fennállt az a szövetségi állam, melynek felbomlása beletorkollt a történetünk idején zajló háborúba. Ez a békebeli útikönyv azt írta, hogy van egy útvonal a tengerparttól az ország belseje felé, és hogy ezt az útvonalat úgy hívják, hogy a Királyné Útja. Egyszer egy királyné, valamelyik régi király felesége erre járt, és ahová kenyérmorzsát hintett a madaraknak, ott gránátalma és lilium sarjadt, ahová könnye

hullt, ott forrás fakadt, melynek vize gyógyítja a szembajokat, főleg a zöldhályogot. És hogy a Királyné Útja mellett vannak majdnem teljesen épségben maradt várak, „továbbá” – írja az útikönyv –, „nagy számban fordulnak elő izgalmas romok is”. Volt a családnak egy részletes térképe, szintén a régi világból. E békebeli térképen a két felnőtt és a két nagy gyerek meg is találta a Királyné Útját, és úgy határoztak, hogy ezen a várakban és izgalmas romokban gazdag, szép útvonalon indulnak el hazafelé, hazánk felé.

Somát a régi világ utolsó egy-két évében a börtönök érdekelték. Minden, ami tömlöc. A sitt, a kóter, a dutyi. A család, mint már mondtam, jó család volt, ezért akkoriban a hétvégi kirándulások olyan helyekre vezettek, ahol a régi vagy annál is régebbi világban fegyintézet épült. Jártak Vácott, Márianosztrán, Kalocsán, és megtekintették – persze kívülről – a szegedi Csillagbörtönt. Meglepő volt látni, hogy egy olyan kis országban, mint Magyarország, milyen sok a büntetés-végrehajtási intézmény. És milyen sok a szabadság, ha ennyi helyszín kell a szabadságvesztéshez. Úgy tervezték, hogy a magyar állam jelenlegi határain túlra is ellátogatnak, például megnézik a szamosújvári és az illavai fegyházat, ám egy ilyen kiránduláshoz a régi világ utolsó éveiben túlságosan feszültnek érezték a magyar-román, illetve a magyar-csehszlovák viszonyt.

Elmagyarázták Somának, mi a különbség a fogház és a fegyház között.

Megszerezték az akkoriban kiadott börtönújság néhány számát.

Egy építész ismeróstől kaptak egy albumot, melyben a világ száz leghíresebb börtönének fényképe és alaprajza szerepelt.

Elvitték Sárít és Somát a Szépművészeti Múzeumba, ahol éppen ki voltak állítva Piranesi fantasztikus börtönmeteszetei. (Egy ismerős, aki a múzeum lépcsőjén meglátta őket, szóvá is tette: miért nem inkább a szomszédos Állatkertbe vagy a Vidám Parkba járnak a gyerekek? Pedig, ha tudta volna, hogy a fiúcskának még a játékaik között is a börtönösdi volt a legkedvesebb! Sárinak, amikor három-négyévesek voltak, időnként rá kellett zárnia öccsére a ruhásszekrény ajtaját, és akkor sem engedhette ki, ha Soma odabentről dörömbölni kezdett.)

A szülők a könyvtárból kikölcsönöztek egy börtönpszichológiai tanulmánykötetet és egy rabnevelési kézikönyvet. Soma ezekből tanult meg olvasni.

Még egy börtönös tematikájú filmfesztiválra is eljutottak. Erre Sopronban került sor, a vasfüggöny lebontásával egy időben.

Aztán két lényegbevágó esemény történt. Egyrészt vége lett a régi világnak, másrészt megszületett a kistestvér, Lipót. Attól kezdve Soma figyelme a börtönökről a várkastélyok és ezek izgalmas romjai felé fordult.

A család birtokában levő térkép, mint már említettem, részletes volt, és gondosan feltüntette a látnivalókat. Nicsak, itt is egy vár! Ott is! Meg amott is! Számoltatták, milyen magasra kell felkapaszkodniuk egy-egy vár bejáratáig, és mennyibe kerülhet a belépőjegy. A Királyné Útja mentén nem kevesebb, mint tizenhárom vár- és váromjelzést mutatott a térkép, és mivel úgy gondolták, hogy a tizenhárom szeren-

csétlen szám, hozzákerestek egy nem túlságosan messze eső tizennegyedik romot. Így már szerencsésnek érezték magukat.

A térkép, ismétlem, minden lényeges látni- és tudnivalót feltüntetett. Egyetlen tudnivalót nem tüntetett fel, mert hiszen évekkal a háború kitörése előtt készült, azt, hogy hol vannak a hadműveleti területek, és hol húzódik a front. Ez nem volt leolvasható a térképről, és a két felnőttnek nem jutott eszébe, hogy meg kellene tudakolni.

Amikor pedig mégiscsak eszükbe jutott (mert már a harmadik festői szépségű várkastély után, melynek bekötőútja ugyanúgy el volt torlaszolva, mint a másodiké, észrevettek az út szélén egy sűrűn ismétlődő feliratot, melyet nem értettek ugyan, de azt látták, hogy három felkiáltójel van kiteve utána), akkor már nem volt kitől megkérdezni sem ezt, sem egyéb, hirtelen fontossá váló dolgokat. Az út mellett nem láttak senkit, amikor pedig rászánták magukat, hogy megállnak, kiszállnak és körülnéznek, akkor már olyan szakaszon jártak, ahol angolul is ki volt írva, hogy: a gépjárműből kiszállni és az úttestről lelépni életveszélyes.

Az angol felirat után nem volt felkiáltójel. Volt viszont halálfej, keresztbe rakott lábszárcsontokkal.

Ez talán azt jelenti, hogy az út melletti mezőre taposóaknak vannak telepítve.

Vagy esetleg azt, hogy aki ezen a mezőn megpróbál átvágni, arra figyelmeztetés nélkül lőnek.

Egy idő után feltűnt nekik, hogy nincs szembejövő forgalom. Már vagy fél órája nem jött szembe semmilyen jármű, még csak egy kerékpár sem. Mögöttük sem jött senki. A falu, melyen éppen áthaladtak, néptelen volt. Az ablakok betörve, az ajtók tárva-nyitva, a falakon sorozatlövésnek nyomai. Sehol egy ember, sehol egy állat, sehol semmi mozgás, csak a zászlók lobogtak.

Az elhagyott házakra ki volt tűzve az állami fennhatóságot hirdető, új keletű nemzeti zászló. Nehezen hihető, hogy a helybeliek tűzték ki.

– Nem gondolja Maga, hogy egy kicsit túlságosan közel kerültünk a megszállt területekhez?

A házastársak magázódtak. Aki ezt először hallotta, elcsodálkozott. A gyerekek megszokták.

Megszállt területek! Ennek a kifejezésnek amolyan közel-keleti hangulata van. Egyikük sem járt még a Közel-Keleten, így tehát nem tudhatták, milyen a közel-keleti hangulat, ám ebben a pillanatban úgy érezték: valami ehhez hasonló.

– De hát miért nem fordulnak vissza? - kérdezhetné az olvasó, és igaza lenne, ha ezt kérdezné.

Hogy őszinte legyek, nem tudom.

Vagy nagyon bátrak voltak, vagy nagyon óvatlanok. Az is lehet, hogy megbabonázva követték a sok évszázaddal előzőtti királynét, akinek közeledtekor megszólaltak a folyóban a halak, zsoltárt énekeltek a szarvasok, és vérpiros belű, mézédés fűgét termelt a kecskerágó.

Mai szemmel vetve egy pillantást a térképre, még mindig az látszana a legokosabbnak, ha visszafordulnának. Vissza kellene menniük addig a tengerparti kisvárosig, melyet annak idején a török hajók fosztogatásából élő harcias menekültek tettek hírhedtté, és onnét még elérhetnék azt az északkelet felé haladó, biztonságos és unalmas országutat, mely az öttagú családot különösebb megrázkódtatás nélkül hazavezetné.

Ők azonban nem fordulnak vissza. Eszükbe sem jut, hogy visszaforduljanak. Úgy érzik: még tíz, legfeljebb húsz kilométert kell megtenniük ezen a nyomasztó terepen, amivé a királyné szívhez szóló emléke változott, és akkor vége szakad a lidércnyomásnak. Onnantól egészen hazáig úgy szemlélhetik majd a festői szépségű városokat, mintha nem volnának másmilyen romok is a közelben. Mintha nem történt volna semmi.

Amúgy pedig tényleg nem történt semmi. Legalábbis az alatt a két száraz, forró hét alatt, amíg a három gyerek a tengerparton nyaralt, az ország belsejében szüneteltek a harcok. Éppen tárgyalás kezdődött, egyike azoknak az eredménytelen alkudozásoknak, amelyektől mindannyiszor, amíg csak látványosan meg nem hiúsultak, azt remélte a sajtó, hogy ez most már igazán meghozza az álláspontok régóta várt közeledését, és akkor vége szakad a lidércnyomásnak. E néhány nap alatt a támadók nem támadtak, legfeljebb néhány önállósodott parancsnok értelmezte szuverén módon a tűzszünet fogalmát. Például ekkor lőtték szét azt a tengerszoros fölött átívelő hidat, mely a tengerpart északi részét kötötte össze a délivel, és az ottani településeket ily módon elvágták a külvilágtól. Ezen kívül a tengerparttól távolabb, a megszállt területek közelében is volt egy összecsapás. Az egyik hegyvonulat lábánál a falvakból elmenekült a lakosság. Ezt a panzió étkezőjében folyamatosan üzemelő televízió is mutatta, de a család nem értette a beszámolót, mert nem volt hozzá angol felirat.

Ezt leszámítva tényleg nem történt semmi, az égvilágon semmi.

Ezért is merészelt a két felnőtt a három gyerekkel nekivágni ennek a kissé kockázatos útnak, a Királyné Útjának. Úgy tudták, hogy szünetelnek a harcok, és nem hitték volna, hogy ami szünetel, az kiújulhat. De aztán az egyik szülő, aki épp nem a kormány mögött ült, észrevette a térképen a Királyné Útja mellett húzódó hegylánc nevét (noha már előző este, az útvonal tervezgetésekor is felfigyelhetett volna rá), és derengeni kezdett neki, hogy ez mintha ugyanaz a hegylánc volna, melyről a televízió hírműsorában esett szó. Hogy ott került sor a jelenleg is érvényes tűzszünet megsértésére.

A szülő ezt a sejtését jobbnak látta elhallgatni a család előtt, de közben azt is észrevette, hogy a másik szülőnek is a hegylánc neve jár az eszébe. Tizenegy éve éltek együtt, szavak nélkül is értették egymást, amikor értették.

Sári, a kilenc és fél éves nagylány a panzió előtti citromfa gyümölcsét forgatta a kezében, és ezt ismételte, félig-meddig önkéntelenül:

– Rom. Citrom. Romcitrom. Romcitromcit. Romcit. Cit.

Máskor alighanem rászóltak volna, most ráhagyták. Örültek, hogy a citrom, mely már igencsak eltávolodott a fájától, még nem követi az út melletti épületek példáját. Még egészben van, még sértetlen. Így viszont nem várhatták Sárítól, hogy tolmácsolja Lipót szavait, aki a babaülesről különféle érthetetlen állításokat, kérdéseket és felszólításokat kiáltott világgá. Lipót szavainak lefordítására mindig Sári vállalkozott, és, noha semmivel sem értett belőlük többet a felnőtteknél, ebben majdnem olyan ügyesnek bizonyult, mint egy hivatásos szinkrontolmács. Most azonban nem volt szükség tolmácsolásra. Anélkül is nyilvánvaló volt, hogy a kicsi fiú felismert valamit, méghozzá valami olyasmit, amit szülei és testvérei is felismertek ugyanebben a pillanatban. Egymástól függetlenül mindnyájan rádöbentek, hogy éppen azon a településen haladnak át, mely a televízió legutóbb látott hírműsorában szerepelt. Néhány nappal korábbi felvételt közvetített az adás: a képernyőn még javában lán-goltak a házak, még az élet forró – bár utolsó – pillanatait élték; a három dimenziós jelen időben viszont kihűlve feküdtek, tüzük és lelkesedésük örökre kilobbant.

Soma nemrég olvasta az Egri csillagokat, és kevés dolgot szeretett volna annyira, mint részt venni egy ostromlott vár védelmében: egyszerre megvédeni és elfoglalni. Egyszerre elszáguldani mellette és örökre ottmaradni benne. Egyszerre nézni szétporladó, futó érdeklődéssel és a szemtanú megrendültségével. Egyszerre átalakulni a vár köveivé és a vár köveiből életre támadni kőkemény harcokként. Egyszerre megtenni és elszenvadni, bár elszenvadni csak bizonyos mértékig és határig, és megtenni csak a szépet és a jót. Biztosra vette, hogy az átélhető személyes élet, saját végtelennek ígérkező gyermekora a Királyné Útján begördül a daliás időkbe, amikor turbános janicsárok sisakforgós végvári vitézekkel vívták – azaz vívják most is – élethalálharcukat.

Tavasszal, amikor a család kirándulást tett a Pilisborosjenő környékén felépített egri várhoz, Soma nem érzett semmi ehhez hasonlót.

Heves megye székhelyén, Egerben is van egy egri vár, de a pilisborosjenői egri vár, mely a múlt század 60-as éveiben épült filmforgatás céljaira, nemcsak áttekinthetőbbnek és védhetőbbnek, hanem valamilyen ismeretlen okból várszerűbbnek, sőt egrivárszerűbbnek is látszott az Egerben álló egri várnál. Még évtizedekkel az Egri csillagok filmváltozatának forgatása után is kikövetkeztethetők voltak az egykori kameraállások: némely részeken ódon köveket utánczott a fal, máshol nyersen és őszintén mutogatta magát a vasbeton. A várostrom kellékeit persze hiába kereste a család: a filmben látványosan felrobbanó tüzes keréknek és a zsákvászonból varrt, afrikkal kitömött holttesteknek nyomuk sem volt. Helyettük sárkányok és egyéb szörnyek gipszkarton töredékeit láthatták, melyek egy újabban készült film forgatása után maradtak a helyszínen. Ám Somát nem ez gátolta meg abban, hogy az egri vár falai közt átélhetővé váljék számára a múlt, hanem az, hogy a harminc évvel korábban épült vár sokkal régebbinek érződött nemcsak az Egri csillagok janicsárjainál és várvédőinél, hanem az oligocén korszak őslényeinél is.

Soma itt és most, a Királyné Útján is tisztában volt vele, hogy a daliás idők száz vagy ezer évvel ezelőtt zajlottak, amikor a királyné erre járt, de azt is tudta, hogy az „akkor” ugyanaz, mint a „most”.

Az van most is!

Van az most is!

Most is az van!

Van is az most!

Ő ezt a tudást vagy inkább érzést nem képes megfogalmazni, annak a gyanújának pedig nem ad hangot, mely szerint ezt a szép országot a törökök pusztították el három napja vagy háromszáz esztendeje. Ezzel szemben a hős magyar vitézek és az indiánok úgy megvédték, hogy hamarosan még sokkal szebb lesz, és még régebbiek lesznek benne a romok. Soma az indiános történeteket is kedvelte, és helyet keresett az indiánoknak a daliás időkben. Úgy akarta őket letelepíteni, mint Bocskai a hajdúkat, és csak azért nem szötte tovább ide kapcsolódó gondolatait, mert elterelték volna figyelmét az izgalmas romokról.

Abba a korszakba futott bele a használtan vásárolt és azóta még inkább elhasználódott fehér Lada, melyben rézbőrű volt az alkony és hősi a halál. De most, a délelőtti órában és a fiatalság éveiben még mindkettő messzinek ígérkezett.

A következő várkastély messzemenően igazolta Soma elképzeléseit. Itt a daliás idők még javában tartanak, itt várostrom volt nemrégiben. A békebeli útikönyv azt állította erről a romhalmazról, hogy teljes épségben fennmaradt, és hogy az egyik legszebb középkori várkastély a jövő társadalmát építő országban. Meg is látszik, milyen eredményesen építették a jövőt: vár állott, most kőhalom.

Nyers, friss kőhalom. Akár egy terméskőből épített erdei turistaház, melynek konyhájában felrobbant mind a három gázipalack.

És az egyik falmaradványra ki volt tűzve a zászló. Ugyanaz, amelyik már ott lengett a néptelen falvakban is.

Pedig az ilyen óriási kőtömbökből összerótt, két ölnyi vastag falakat nem is olyan könnyű lerombolni. A házaspár hallott egy kelet-poroszországi lovagvárról, melyet 1945 elején a szovjet hadsereg annak ellenére megostromolt, hogy a német őrség előzőleg kivonult, vagy inkább kimenekült belőle. A szovjetek állítólag egy héten át lőtték teljes tűzérségi erővel az üresen álló várat, mire sikerült elérniük az épületállomány kilencvenöt százalékos pusztulását.

– Na ugye, hogy itt is a törökök voltak!

Ennek lehetőségét vagy lehetetlenségét már csak azért sem vitatták meg, mert a kocsi váratlanul rázkódni, zötykölődni kezdett, és porfelhő kavarodott fel. Elfogyott az aszfaltburkolat.

Mi ebben a különös? Ha a türelem el tud fogyni, akkor az aszfalt miért nem fogyhat el?

Kinek a türelme fogyott el?

A türelme, az senkinek. De abból mi lesz, ha eltörik a tengely, vagy ha leszakad a kipufogó?

Úgy látszik, a jövő társadalmának építése közben nem volt idő aszfaltozni!

Dehogynem volt! Idő, az volt. És van. Ideje van az aszfaltozásnak, és ideje van az aszfaltburkolat fölszedésének.

Az egykori aszfaltburkolat darabjai kisebb-nagyobb kupacokban sorakoztak az út szélén. Mintha egy csordára való őslény vagy úrlény versenyt kakált volna a királyné tiszteletére, aki valaha rég vagy nemrég erre járt, és szoknyája suhogása hallatán tejet harmatozott a vérehulló fecskefű, és mézet könnyezett a bükkfatapló.

Aztán elfogytak a burkolatmaradványok is, pontosabban szögesdrót váltotta fel őket. Az utat szögesdrót szegélyezte, jobbról-balról egyaránt. Mintha óriási pókok szőtték volna hálójukat párhuzamosan.

És már itt is van a következő lovagvár.

Hát ezt bizony jó alaposan beszótták a pókok! Ennyi szögesdróthoz egy világháború is kevés!

– Jegyezzétek meg, drága gyerekeim, hogy minden dolog mértéke az ember!

Efféle bölcsességet két párhuzamosan futó szögesdrótkerítés közt kell mondani. Akkor aztán egy életre megjegyzik a gyerekek.

Emberi mértéket vagy méretet leginkább azoknak a homokzsákoknak tulajdoníthatunk, melyekből homokzsák nagyságú, egyenruhás férfiak éppen torlaszt vagy sáncot építenek. Majdnem úgy, mint árvíz idején.

– Puskájuk is van. Hurrá!

– Az nem puska, hanem kalasnyikov. Tőlünk, magyaroktól kapták.

– Akkor ugye nagyon szeretnek minket?

Kevéssel a háború kezdete előtt robbant ki az a fegyverszállítási botrány, melyben magas rangú magyar köztisztviselők is érintettek voltak. Mint később kiderült, a külügyminiszter is tudott az automata deszantfegyverek eladásáról, és egy nyilatkozatban kijelentette: nem hitte volna, hogy háború lesz.

– Annyi biztos, hogy rendeltetészerűen használják a várat. Várvédelemre használják.

– Na ugye, hogy visszajönnek a törökök!

– Hajjaj! De még mennyire, hogy visszajönnek! Meg a vandálok! A gepidák! A gótok! A hunok! A kunok! A punok!

És még ki tudja, hány kihalt nép neve hangzott volna el, ha a felnőttek észre nem vesznek egy sorompót. A mellette álló férfiak ugyanolyan terepmintás egyenruhát viselnek, mint akik a homokzsákokat cipelték.

– Nézze csak! Az ott egy sorompó!

– Igen, sorompó, de föl van húzva.

– Hiába van fölhúzva, attól még sorompó. Ne álljunk meg?

Erre a kérdésre az egyenruhás férfiak adják meg a választ, méghozzá nem szavakkal, hanem egy ismétlődő mozdulattal. Intenek.

Továbbmenni! Tovább, tovább!

A házaspár angolul kérdezi, van-e itt a közelben vendéglő. Restaurant. Csárda. Büfé.

Továbbmenni! Tovább, tovább!

És hogy milyen állapotban van az út? Járható-e?

Továbbmenni! Tovább, tovább!

Sári kezében a citrom mintha egy kicsit elsápadt volna. De ez talán csak a fényviszonyok és a porfelhő miatt látszik így.

Ha egy citrom elsápadhat, akkor egy személygépkocsi, konkrétan egy 1300-as Lada is el tud sápadni.

Jó, jó, de hogyan sápad el egy fehér Lada, ha már úgylis fehér?

Hát úgy, hogy elszürkül. Például a ráakódó portól.

Előre megmondom, hogy az öttagú családnak semmi baja vagy bántódása nem fog esni a hazautazás során. Nem lesz halál, sérülés, fel- és letartóztatás. Mindössze néhány órányi veszteglésre fog sor kerülni, mert meg fog hibásodni az egyik gyújtógyertya, de egy arra haladó katonai gépjármű el fogja vontatni a porlepte Ladát a legközelebbi szerelőműhelybe, ahol mindenki meglepődésére ki fog derülni, hogy a gyertya átnedvesedett a hetek óta tartó szárazság ellenére, és miután hajszáritóval ki fogják szárítani, a család egyre békésebb és virágzóbb tájakon fogja folytatni útját, hogy aztán hajnali fél három körül kissé fáradtan és piszkosan, kissé megriadva és megrendülve, de épségben és jó egészségben hazaérkezzenek Budapestre.

Azt is mondhatnám, hogy ez a történet jól végződik, csak hogy nem itt van a vége, mert még sok mindent el akarok mondani. Például azt is tudatni szeretném az olvasóval, hogy arra a sziklák közé épült kisvárosra, ahová a család körülbelül fél óra múlva érkezik, három nap múlva fél tucat rakétát fognak kilőni a túlsó oldalról, és a Királyné Útja a meg-megújuló összecsapásokban többször is gazdát cserél.

– Nem gondolja Maga, hogy átmentünk a demarkációs vonalon, és egy ideje már a front másik oldalán járunk?

Ez a gyanú először a sorompónál merült fel, és tovább erősödött annál a váratlanul felbukkanó benzinkútnál, ahol legfőbb ideje volt megállniuk, egyrészt mert Lipót azonnali tisztába tételre szorult, másrészt mert egy ideje már vészjóslóan villogott a benzintank ürülését jelző kis piros lámpa.

A benzinkútra nem volt kitűzve a romokon látott nemzeti zászló, és a lány, aki ott állt a töltőblokknál, visszatolta a felé nyújtott bankjegyet.

– Nem fogadja el a pénzt.

– Mert a másik pénz kell neki.

A nemrég függetlenné vált állam hivatalos fizetőeszközének akkoriban az volt a neve, hogy dinár. A másik oldalon szintén dinár volt forgalomban, de másmilyen dinár, ami kevesebbet ért az előbbi dinárnál, és nem is volt nekik.

– Talán tud angolul a kisasszony.

– Ez nem kisasszony, ez egy női katona.

A fiatal nő egyenruhát viselt, és nem tudott angolul. Az egyenruha alapján nem tudták megállapítani, melyik oldalon tartózkodnak éppen. Nem zöld és barna foltos egyenruha volt, mint amelyet a várvédőkön láttak, hanem egyöntetű szürkéskék, de ez önmagában véve nem jelent semmit. Géppisztolya is volt, a falhoz volt támasztva, torkolattal fölfelé. A gyerekek édesapjának eszébe jutott, hogy odamegy, és megnézi, milyen gyártmány. De aztán az is eszébe jutott, hogy ennél nagyobb ostobaságot ha akarna, sem tudna elkövetni. Így aztán a fegyver alapján sem jöhetnek rá, hol járnak, és milyen hatalom jóindulatára vagy türelmére vannak rászorulva.

Nagy nehezen elővették a német márkájukat, a náluk levő két bankjegy közül az egyiket. A fiatal nő azt sem fogadta el. Valamit mondott, amit nem értettek.

– Semmilyen pénz nem kell neki.

– Úgy látszik, ez egy katonai töltőállomás, és a bajtársnő hivatalosan nem fogadhat el pénzt. Saját zsebre meg azért nem dolgozik, mert fél, hogy valaki följelenti.

Ebben a pillanatban előjött két férfi. Ők is szürkéskék egyenruhát viseltek, de ők nem támasztották a falhoz a géppisztolyukat, hanem a vállukra akasztották, torkolattal a föld felé. Körbejárták a fehér Ladát, aztán behúzódtak az árnyékba. Tökmagot rágcsáltak, köpködték a héját. Nem szóltak egy szót sem.

– Nyolc liter benzint adott.

– Biztos, hogy ez kilencvenkettes ólommentes? Mert ide nincs kiírva semmi.

– Nem, nem biztos. Lehet, hogy van benne egy kevés ólom. Vagy egy kevés napraforgóolaj.

A kék egyenruhás, géppisztolyos férfiak előlépnek az árnyékból, de továbbra sem szólnak egy szót sem. Hang nélkül intenek.

Továbbmenni! Tovább, tovább!

– Nem gondolja Maga, hogy ezek azt hiszik, hogy menekültek vagyunk?

– Hát, kérem, aki erre menekül és így menekül, az nagyon hülye.

– No és aztán? Maga szerint csak az okosak meg a kicsit hülyék menekülnek, a nagyon hülyék nem?

De hát nem is az a kérdés, mit hisznek a töltőállomás szürkéskék egyenruhás közegei a távolodó porfelhőbe burkolódzó családról, hanem az, hogy: mi elől menekülnek a fehér Lada utasai? Miért hagyják, hogy elsuhanjanak mellettük a tájak, hol viruló tájak, hol feldúltak és az épületek, hol sértetlen épületek, hol romboláson átesettek? Miért maradnak az ő szűkös való világukon kívül az emberek és az emberek által használt szavak, és az ő nézőpontjukból miért dologtalanok a dolgok? Miért közelítenek meg csupa olyasmit, amihez nincs közük? Miért fürödnek a távoli öböl sós vizében, ha a közeli uszoda klóros vizében is fürödhetnének?

Miért fürkésznek régi és új romokat, ha a régiek és az újak vitája a pusztulásban még annyira sem dönthető el, mint az emberi alkotások létrejöttükor?

– Miért rakják be azokat az embereket abba a gödörbe?

– Azért, mert halottak, és most eltemetik őket. Ne nézzetek oda!

– És mikor haltak meg?

- Most. Nemrégén.
- És addig életben voltak? És nem tudták, hogy meg fognak halni?
- Mondom, hogy ne nézzetek oda!

A házaspár szívesen és gyakran használta azt a szót, hogy „posztmodern”, persze csak építészettel, képzőművészettel és irodalommal kapcsolatban. Posztmodern külpolitikáról vagy posztmodern hadviselésről mindaddig nem esett szó. Azt pedig nevetségesnek érezték volna, ha valaki posztmodern közlekedést vagy posztmodern mulandóságot és maradandóságot emleget. De most, amikor emlékezetükbe idézik a nyaralás verőfényes napjai során látott látnivalókat, a bizánci romok mindegyike hasonlítani kezdenek a második világháborús romokra, és a római vagy törökkori dűledékek is mintha a házaspár szeme láttára zajló ezredvégi pusztításban nyernék el percről percre maradandóbbnak ígérkező alakjukat!

- Miért szedik ki azokat az embereket abból a gödörből?
- Azért, mert halottak, és most exhumálják őket. Ne nézzetek oda!
- És ha kiszedik őket, akkor élni fognak?
- Aki meghalt, az már soha többé nem fog élni.
- De én akkor is élni fogok, ha meghalok és exhumálnak!
- Mondom, hogy ne nézzetek oda!

Erről van szó, ez itt a lényeg. Odamenni, mégsem odanézni. Minél közelebb kerülni, mégis minél inkább megőrizni a távolságot. Továbbmenni, tovább, tovább.

A posztmodern közlekedésről pedig csak annyit, hogy annak a sűrű fekete füstnek, amely percek óta belevegyül a sárgásbarna porfelhőbe, csakis a kipufogócső lehet a kibocsátója. Könnyen lehet, hogy abban a nyolc liter benzinben, amelyet az egyenruhás lány ajándékozott nekik, csakugyan volt egy kis repceolaj. Vagy fűtőolaj. Vagy fáradt olaj.

De még az is könnyen lehet, hogy az egyenruhás lány valójában az a királyné volt, akiről a Királyné Útja van elnevezve, csak éppen álruhát viselt, és a tökmagot rágcsáló férfiak a testőrei voltak. De majd legközelebb, amikor felölti pompás királyi öltözékét, és abban végighalad a Királyné Útján, mankóikat elhajítják a bénák, és megtisztulnak a bélpoklosok!

A férfi azon töprengett: vajon gondolhatja-e a felesége, hogy az egyenruhás lány túlságosan is megtetszett neki az imént? Már mondtam, hogy tizenegy éve voltak együtt, szavak nélkül is értették egymást. Csinos kis teremtés volt, az biztos. Még az egyenruha is jól állt neki, noha egy aranszálakkal gazdagon átszőtt brokát köntös talán előnyösebb lett volna. Kérdés persze, hogy érdemes-e féltékenynek lenni egy álruhás királynéra, akinek szépségét három percig csodálhattuk, és akit egyre több kilométer és egyre feketébb füstfelhő választ el tőlünk.

Különben pedig úgy királyné, ahogy én tőkehal vagyok. Pincérlány volt ez. Vagy pedikűrös. Vagy pénztáros egy szupermarketben. Amíg a kezébe nem nyomták azt a géppisztolyt.

Továbbmenni! Tovább, tovább!

A házaspárnak arra kellett számítnia, hogy a verőfényes nyaralás után otthon gondok és bajok várnak rájuk. Egyiküket csoportos létszámleépítés miatt hamarosan elbocsátják a munkahelyéről, noha főnökei sem vonják kétségbe, hogy kiváló szakember, aki sokat és jól dolgozik. Másikuk vesztésre álló alperesként jelenik majd meg a bíróság előtt. Ráadásul, mintha mindez nem lett volna éppen elég baj, súlyosan el is voltak adósodva. Ilyen helyzetben három gyerekkel két hétre elutazni a tengerhez nem a legésszerűbb döntés, és ezzel ők is tisztában voltak. A férfi azt akarta, hogy inkább maradjanak otthon, de az asszony meggyőzte róla: valószínűleg ez az utolsó nyár, amikor közös külföldi utazás egyáltalán elképzelhető, és ezt a lehetőséget vétek volna kihasználatlanul hagyni. Így mondta: vétek. Aztán később így is mondta: bűn.

Elmérgesedő közéleti viták miatt egyébként is rossz volt az országban a hangulat, és ez átragadt a házaspárra is, olyannyira, hogy el sem tudták volna képzelni: tizenöt-húsz év múlva majd, visszapillantva, ezt az időszakot látják a magyar parlamenti demokrácia aranykorának.

Ettől függetlenül is lappangott a házastársak között némi feszültség, méghozzá nem is új keletű. A feleség már közvetlenül Sári és Soma születése után meg volt róla győződve, hogy a férfi helytelenül neveli a gyerekeket, és ennél az is jobb volna, ha egyáltalán nem foglalkozna velük. Ugyanakkor azt is világosan látta, hogy a gyerekek örökölték a férfi számos tulajdonságát és adottságát, valamint - legalább részben - azt a lelki berendezkedést, mely a házasság első hónapjaiban gyöngéd elragadtatással, később egyre erősödő ellenérzésekkel töltötte el a nőt.

Három évvel a tengerparti nyaralás előtt, amikor az első szabad országgyűlési választásokat tartották, és a házaspár a szavazóköri felé igyekezett a kora tavaszi csípős hidegben, kissé szédelegve a tarkabarka plakátok, ígéretek, jelszavak, rövidítések sokaságától, egy jól öltözött idős férfi megállította őket az utcán, és félig tréfásan, félig bizalmasan megkérdezte Sárikától:

- Mire szavazol, kicsi lány? Paradicsomlére vagy málnaszörpre?

Látszott, hogy ezt a vadidegen öregembert nem részegítette meg a hirtelen jött szabadság. Ezt Sárika is megérezte, és udvariasan, de kissé elutasítóan így felelt:

- Badacsonyi szürkebarátra!

Akármilyen talpraesett volt is a válasz, a fiatal nő mégis a férjét hibáztatta, amiért a kislány hatusztendős létére meg tudja különböztetni a szürkebarátot a kéknyelűtől.

Amikor megismerkedtek, a férfi még egyáltalán nem ivott. Úgy kellett belediktálni egy-egy pohár vörösbort, mely mintha kissé oldotta volna azt a pedantériáig menő rend- és tisztaságvágyat, mely a férfira jellemző volt az első időkben, a nőt pedig változó mértékben idegesítette. Egyszer, amikor egymás mellett ültek a vadonatúj díványon, és a férfi még alig kortyolt bele a bikavérbe, holott a nő már harmadszor töltött magának, maszkulin részről az a javaslat hangzott el: védőhuzatot kellene rakni a fotelekre és a díványra, hogy még sokáig ilyen szép fehérek marad-

janak. A nő pedig megértette, hogy most jött el a pillanat, amely meghatározza kapcsolatuk jövőjét. Felállt, és a kezében levő pohár tartalmát egyenletesen elosztva, lassan, gondosan ráloccsolta a díványra és a három fotelre. Lett ebből egy kis veszekedés, de védőhuzatról többé nem esett szó, a borfoltokat pedig utóbb a férfi akarta emlékül megőrizni, és a nő távolította el.

Később a férfi mindinkább megkedvelte az italt, és mind kevésbé ragaszkodott nemcsak a rendhez, hanem a tisztasághoz is. Széthajigált zoknik maradtak utána a lakásban, de az is előfordult, hogy a fogkeféje a vécéartályból került elő. Baráti körben elmesélte a feleség, hogy egyszer a férje párnája alatt ismeretlen eredetű kistányérra bukkant, rajta penészedni kezdő, szétlapított almás pitével. A férfi az ital hatására mindenféle vicces dolgokat mondott, komédiázott, bohóckodott, a gyerekek pedig nagyokat nevettek, és mindannyian remekül érezték magukat. Ám a felfokozott jókedvet menetrendszerűen követte a depresszió és a szorongás, és ezt a hosszasan elhúzódó állapotot az asszony kiábrándítónak, sőt visszataszítónak érezte.

Egy vasárnap, amikor a férfi sétálni volt Sárival és Somával, a feleség arra figyelte fel, hogy a gyerekeknek egy kissé ragacos a szájuk széle, csillog a szemük, és majdnem ugyanolyan hülyeségeket beszélnek, mint az apjuk. Kiderült, hogy a Városligetben kaptak egy-egy kupica narancslikórt, és még jó, ha mindössze egyet-egyét. A nő érezte, hogy ez is az élet egyik meghatározó pillanata, de most már semmire se ment volna vele, ha kiönt egy pohár bort. Ismét volt egy kis veszekedés, nem is olyan kicsi, és a férfi megígérte, hogy ilyesmi többé nem fordul elő. A nő azonban ráébredt, hogy eddig is előfordult, és ezután is elő fog fordulni.

A férjnek viszont bántották a fülét a feleség beszédének pongyolaságai. Nem szívesen hallotta fél órán belül harmadszor is, hogy „lényeg a lényeg”, hogy „nincs mese”, és hogy „ez van, ezt kell szeretni”. Még kevésbé szerette és még többször hallotta, hogy „tele van a hócipóm”. Ahogy sűrűsödött a férfi környezetében az ingerültség, úgy ritkultak a megfogalmazás szinonimái, és végül már csak a hócipó maradt.

Bosszantó volt az is, hogy a vízvezeték-szerelőt, aki egy időben sűrűn járt hozzájuk, mert az összes csapot ki kellett cserélni, a feleség következetesen úgy emlegette, hogy „pacák”. Hogy: „holnap fél kilencre jön a pacák”. És: "tizenötezer forintot kell adni a pacáknak". Továbbá: „felhívtam a pacákat, hogy valahol a falban szivárog a cső”. Senki más nem volt pacák, csak a vízvezeték-szerelő, de ő aztán nagyon pacák volt. Mintha Pacák lett volna a vezetékneve. Pacák Lajos. Természetesen nem ez volt a vezetékneve, hanem Balogh vagy Ballagi, de azért mindenekelőtt Pacák volt.

Ezzel szemben a villanyszerelőt, aki szintén több részletben végezte a rábízott munkát, a feleség úgy és csak úgy hívta, hogy „manusz”. Ő még véletlenül sem volt pacák, ő a manusz volt.

„Itthagytá a szerszámos táskáját a manusz.”

„Ki fogja cserélni a vezetéket a manusz”.

Ő miért manusz, miért nem pacák?

Sohasem derült ki.

És talán az a bronzból öntött oroszlán is hozzájárult a föntiekben vázolt feszültséghez, akinek a férfi megcirógatta a feje búbját. Ez az oroszlán az egyik tengerparti városka főterén állt, és azt írta róla a békebeli útikönyv, hogy egy ottani hiedelem szerint aki életében először jár a főtéren, és megérinti az oroszlán fejét a két füle közt, annak teljesülni fog az a kívánsága, melyre az érintés pillanatában gondol. Sohasem fogja megtudni se a szerző, se az olvasó, milyen kívánság jutott a férj eszébe, tény azonban, hogy miután megérintette az oroszlán fejét a két fül között, a nap hátralevő részében a feleség egyetlen szót sem volt hajlandó szólni hozzá.

És most ugyanaz a némaság terpeszkedik a kocsiban, mint az oroszlánsimogatót követő órák folyamán. Alig enyhíti a motor zaja, a kerekek zökkenése. Lipót felváltva szopogatja a jobb és a bal hüvelykujját, mint aki még nem döntötte el, melyiket szeresse jobban. Sára láthatatlan pikkelyeket vakar le a citromfán talált citromról. Soma nem látszik a visszapillantó tükörben, de szinte biztosra vehető, hogy lovagvárákat és börtönöket képzel maga elé.

A kisváros, ahol pihenőt szeretnének tartani, és ahová mindjárt megérkeznek, a Királyné Útjának már a túlsó végéhez van közelebb. A Királyné Útjának túlsó vége után pedig már béke van.

Az, hogy a fehér Lada utasai a tengertől mostanra már jócskán eltávolodtak, abból is látszik, hogy az eddig egyöntetűen derült, verőfényes nyári égen megjelennek az első pannóniai gomolyfelhők.

A város első házainál ismét csak felbukkan egy sorompó. Le is van eresztve. A mellette álló terepszínű katonák mindjárt felhúzzák, ám előbb elkérik, majd némi vizsgálódás után – közben mondanak is valamit az általuk beszélt nyelven – visszaadják az útleveleket. Még egy lepecsételt papírt is adnak hozzá, aztán intenek. Továbbmenni! Tovább, tovább!

Az a pecsétes papír, ha jól megnézzük, tartózkodási engedély két felnőtt személy és három gyerek részére aznap 12 órától 14 óráig.

Annyi idő alatt kényelmesen meg lehet ebédelni! Még az is lehet, hogy megnézhetjük a várat! (Abban a városban is volt egy vár, egészen különleges látnivalókkal.)

Most van dél. Bentről, a városból harangszó hallatszik.

Ahol harangoznak, ott templom is van. És ahol templom van, ott lennie kell vendéglőnek is. Ráadásul a békebeli útikönyv azt ígéri, hogy a várkastély is ott van a város kellős közepén. Az éhség és a várkastély megnézésének vágya összeadódik. Kölcsönösen erősítik egymást. Négy bástyája van, mármint a várkastélynak, és jelenleg, mármint az útikönyv írásakor, az épület egy részét iskolának, más részét idősök otthonának használják. A többi része előzetes bejelentkezés után látogatható.

A templom mellett csakugyan volt egy vendéglő, de zárva volt.

Ahány vendéglőt láttak, mind-mind zárva volt.

Az üzletek zárva voltak. Az áruházak is. Még a városháza és a rendőrség is zárva volt.

Minden, aminek hétköznapi délután nyitva kellett volna lennie, zárva volt.

Ezzel szemben nyitva volt egy éjszakai szórakozóhely, és nyitva volt a kaszinó. Mindkettőben terepszínű katonák nyüzsögtek.

Az egész városban terepszínű katonák nyüzsögtek. Katonák és csak katonák.

Iskola ide vagy oda, a városban nem voltak gyerekek. Se fiúk, se lányok. Se kicsik, se nagyobbcskák.

Idősek otthona ide vagy oda, a városban nem voltak idős emberek. Se öreg bácsik, se öreg nénik. Sőt, fiatal nénik sem voltak. Női fodrász ide vagy oda, a városban nem voltak nők.

Csak férfiak voltak, terepszínű egyenruhában.

Zárt alakzatban vonultak az utcákon. Terepszínű teherautók platóján ültek, szorosán egymás mellett. Összezsúfolódtak a kaszinóban és a sztriptízbárban, ahol a lányok emlékéket csupán színes fényképek őrizték. Terepszínű egyenruhás férfiak püfölték a játékautomaták oldalát, nyomkodtak billentyűket, húzkodtak fogantyúkat. Terepszínű egyenruhás férfiak szolgálták ki terepszínű egyenruhás férfiakat cigarettával, ásványvízzel, élénk színű üdítőitalokkal.

Az üdítőitalok ugyanolyan élénk színűek voltak, és ugyanolyan terepszínű összenyomást keltettek, mint a házfalak. Ezt egészítette ki a zászlók élénk színe és valamivel kevésbé élénk lobogása. A tengerkék, fahéjbarna, piskótasárga, meggypiros késő barokk házacsák homlokzatán mindenütt ott lengett a már előzőleg is gyakran látott állami zászló, jelezve, hogy a házikók együtt is, külön-külön is a nemrég függetlenné vált állam fennhatósága alatt állnak. Ez pedig így van, és így is marad. Erről szólt ez a lobogás.

A zászlók alatt most mindenekelőtt az unalomnak, az elhúzódó bizonytalanságnak és a felajzott harckészültségnek az a jellegzetes keveréke érződött, melyet minden férfi átélhetett, aki sorállományú katonaként valaha is részt vett hosszabb hadgyakorlaton. Lehet, hogy fél órán belül meghalunk, ám előbb még hetekig hallgatjuk ugyanazokat az ostoba vicceket és játszunk ugyanazzal a nyüzött kártyapaklival. Lehet, hogy öt perc múlva összedől a világ, de az még mindig elviselhetőbb lesz, mint amit fennállásának igazolására mondanak: ez van, ezt kell szeretni. Tört már ki világháború ebből az életérzésből.

Az állandó készenlétből adódó feszültség és az idő kínos vánszorgása magától értetődően kiegészítette egymást, és a rossz helyen rosszkor csetlő-botló külföldi civilekre is átragadt. A főtéren a gyerekek a felfedezés örömeivel állapították meg, hogy a Szentháromság-szobor körül igazi tankok állnak. Az édesapa kijavította őket: azok nem tankok, hanem páncélosok. Röviden elmagyarázta, mi a különbség a harcokcsi és a páncélozott szállító harcjármű között. Amikor pedig látták, hogy a várnak még mind a négy bástyája megvan, de az úgynevezett Római Bástyában elhelyezett ónkupa- és pisztolygyűjteményt most nem volna könnyű megtekinteni, mert a spanyolbakokkal elzárt felvonóhíd elé egy aknavető üteg van telepítve, akkor az édesapa azt is tudatta a két nagy gyerekkel, hogy az aknavető csövének átmérője azonos

a konzervdoboz átmérőjével. Ezért, amikor kitör a háború, a konzervgyárakat gyorsan át lehet állítani aknagránátok gyártására.

Hát bizony nem ártott volna, ha a Királyné Útjára magukkal hoznak néhány konzervet. A tengerparton vehettek volna, de nem gondoltak rá. Az a néhány szendvics, amit a reggeli maradékból készítettek, rég elfogyott. Megkérdezték az egyik katonát, aki olyan arccal közeledett feléjük, mint aki tud angolul, hogy hol lehet itt enni. A katona csakugyan tudott angolul, és a maga részéről azt kérdezte tőlük, volnának-e szívesek megkínálni őt egy vagy több szál cigarettával. A házaspár nem dohányzott, viszont az édesapa elmagyarázta a gyerekeknek, hogy a géppisztoly csövének átmérője azonos a cigaretta átmérőjével. Így tehát a dohánygyárakat szükség esetén át lehet állítani töltényhüvely gyártására. A katona megkérdezte: ha cigarettájuk nincs, akkor legalább gyufát kaphat-e tőlük. A gyufásdobozból, melyet kapott, kivette a szálak egy részét, és letépte a foszforcsík felét. A maradékot visszaadta. Majd azt mondta, hogy enni a vasútállomáson lehet.

Nahát. Erre nem is gondoltak. Ahol vasút van, ott lennie kell vasúti restnek is. És ha az egész világ be van zárva, a vasúti resti akkor is nyitva van.

Tényleg nyitva volt. Legalábbis be lehetett menni. Nem volt könnyű, mert a helyiség zsúfolásig volt fegyveres katonákkal, de az öttagú család szelíd erőszakkal és némi furfanggal mégis bejutott. Lipót például négykézláb mászik előre. Érdekes látvány a nemrég cserélt, üde, friss pelenka hófehér háromszöge a fekete bakancsok között.

Az egyik pár bakancsnál megtorpan. Nem egészen világos, miért éppen ez a bakancskettős keltette fel a figyelmét, miért nem a többi negyven vagy ötven; tény azonban, hogy Lipót lenyűgözve bámulja a cipőfűzőt. Húzgálja egy kicsit, aztán a szájába veszi. Majszolja, szopogatja.

A szülők tehetetlenek. Legalább hat-nyolc emberi test választja el őket Lipóttól.

– Lipót, az bakancs! Azt nem szabad megenni!

– Lipót, fuj! Ne rágd meg a katonai bakancsot!

A cipőfűző tulajdonosa letekint a magasból, mint egy terepszínű istenség, aki egy rózsaszínű kismalacot figyel. Senki sem tudhatja, mitévő lesz a következő pillanatban: megcirógatja-e vagy rátapos? Az istenség nem teszi sem ezt, sem azt. Tanulmányozza a csecsemőt, aki a zöld és barna foltos nadrágszárba kapaszkodva feláll, ám a pillantásában megbúvó részvét kívül is rekeszti a fiatal teremtményt a létezés keretein. Ő és a többi istenség nem vesz tudomást a civilekről. Nem baj, hogy itt vannak, de igazából nincsenek itt.

A helyiség túlsó végén egy ajtó az udvarra nyílik. Abból az irányból frissen főtt meleg étel páráját hozza a léghuzat.

Az udvaron, ha lehet, még több a katona, mint az iménti helyiségben. Sárga műanyag tányér a kezükben, abból kanalaznak valamilyen pépes vagy folyékony ételt. Akinek még nincs tányérja, az sorban áll. Hosszú a sor, pedig a falnál felállított tábori konyha mellett ketten is osztják az ételt, két egyenruhás katona. Az egyik szülő a

karjára ülteti Lipótot, és a család beáll a sorba. Az ételre váró katonák ezt is eltűrik, bár nem biztos, hogy tudomásul veszik. Mindenesetre nem szólnak egy szót sem.

És ezzel nagyjából el is beszéltem mindazt, amit a Királyné Útjáról tudok. Még azt akarom elmondani, hogy az étel, ami a sárga műanyag tányérokba kerül majd, pörköltnek látszó apróhús és tarhonyának látszó aprótészta.

A városból kifelé menet még dobozos jégkrémet is vásárolnak majd egy katonától, mert a katonák, miközben életüket adják a hazáért, a jégkrémet is kedvelik ám. Így tehát Lipótnak is lehetősége nyílik arra, hogy még egyszer, ebben a történetben utoljára megvallja az igazat:

– Enyém fagyim!

Ellenben Sári nem tesz hasonló értelmű kijelentést a fáról szakított igazi citrommal kapcsolatban, amikor azt elkéri tőle egy jégkrémért sorban álló katona. A katonák, úgy látszik, nemcsak a jégkrémet, hanem a citromot is kedvelik. Pedig a citrom a régi rómaiak szerint a hamis szerelem jelképe: ragyogó színe és kellemes illata van, de ott belül savanyúbb, mint az ecet. A katona beleharap a citromba, és mulatságosan eltorzul az arca. Egészen összegyűrődik, mint egy túl sokszor használt zsebkendő.

És még azt akarom elmondani, hogy a várost elhagyva egy rövid szakaszon folytatódik a Királyné Útja. Ezen a rövid szakaszon ott visszhangzik a nyárvégi szélben a néhai királyné sóhaja, és ahol a királyné aranygombos cipellője lesodorta a harmatot a fűszálakról, ott összeölelkezik az oroszlánnal a gödölye, és táncrea perdül a farkassal a bárány.

És még azt akarom elmondani, hogy akármilyen rövid a Királyné Útjából hátralevő szakasz, a jelen történet szereplői hosszú idő alatt teszik meg, mert egy darabig állni, vesztegelni fognak. Ugyanis egyszerre csak azt fogják észrevenni, hogy nincs gyújtás. Elhallgat a motor addigi zihálása és hörgése, mintha elválták volna. Többé a kipufogócsőből nem gomolyog fekete füst. A fehér Lada haladni egyelőre még halad, mert éppen lejt az út, de aztán vége a lejtőnek, és vele együtt vége a haladásnak is.

Először azt hiszik, hogy elfogyott a benzin, de aztán látják: benzin még van. Gyújtás az, ami nincs.

Por jutott a benzinbe. Víz került a benzinbe. Szálka ment a benzinbe.

Milyen szálka? Halszálka?

A két felnőtt fontolóra veszi, hogy valamelyikük elmegy a két lábán a legközelebbi lakott helyre segítségért, majd belátják, hogy ennél nagyobb ostobaságot, ha akarnának, sem tudnának elkövetni.

Együtt kell maradniuk.

Kirakják az elakadásjelző háromszöget, és várják, hogy felbukkanjon az úton az első jármű.

Várakoznak.

A látóhatáron halványpiros, függőleges felhőalakzatok tornyosulnak.

Felhőoszlopok, felhőgyertyák.

Izomkötegektől duzzadó felhőkarok és felhőcombok.

Egy felhőóriás testrészei.

Ez a rémület szülte óriás mindjárt elkészül, kifejlődik. Mindjárt összetorlódik a hatalmas, hiánytalan test, és százméteres léptekkel átgázol a háború sújtotta országrészen.

A nő pedig ezt gondolja majd:

Ha úgy adódik, hogy baj nélkül hazajutnak, mennyire össze fogja őket forrasztani mindaz, amin most keresztülmenniük, amit kiállnak! Hazulról nézve milyen szépek fog látszani ez a hazautazás! És minden szép emléknél szebb lesz, hogy túlvanak rajta, hogy megúszták!

Továbbmenni! Tovább, tovább!

És ha továbbjutnak – a szó minden lehetséges értelmében –, akkor majd jövő nyáron ismét elutaznak nyaralni.

A férfi viszont ezt gondolja majd:

Hogyan is lehetne közünk mások életéhez, ha a magunkéhoz is alig van? Hiszen saját életünk emlékezet által őrizhető eseményeiben ugyanúgy nem veszünk részt, ahogyan kívülállóok vagyunk a születés és a halál pillanatában is!

BARABÁS ZSÓFI: EGYÜTT